

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Установа адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка»

Рэспубліканскі конкурс навуковых работ студэнтаў

17. Педагогіка, тэорыя і метадыка навучання і выхавання. Сацыяльныя
праблемы выхавання. Інфармацыйныя тэхналогіі ў адукацыі. Вайсковае навучанне
і выхаванне

**ФАРМІРАВАННЕ АНТРАПАНІМІЧНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ Ў
НАВУЧЭНЦАЎ НА І ІІ СТУПЕНЯХ АГУЛЬНАЙ СЯРЭДНЯЙ АДУКАЦЫІ**

Вагулька Марыя Аляксандраўна,
выпускніца

Васілеўская Алена Станіславаўна,
дацэнт кафедры беларускага і рускага
мовазнаўства, кандыдат філалагічных
наук, дацэнт

Мінск, 2017

Рэферат

Работа 49 с., 2 часткі, 33 крыніцы

КАМПЕТЭНТНАСНЫ ПАДЫХОД, КАМПЕТЭНЦЫЯ, АНАМАСТЫЧНАЯ
КАМПЕТЭНЦЫЯ, СТРУКТУРА АНАМАСТЫЧНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ, II
СТУПЕНЬ АГУЛЬНАЙ СЯРЭДНЯЙ АДУКАЦЫІ

Аб’ект даследавання – антрапанімічная кампетэнцыя ў сістэме агульнапрадметных адукацыйных кампетэнцый. **Прадмет даследавання** – сродкі фарміравання антрапанімічнай кампетэнцыі на I і II ступенях атрымання агульнай сярэдняй адукацыі.

Мэта даследавання – апісаць структуру, акрэсліць сродкі фарміравання антрапанімічнай кампетэнцыі на I і II ступенях атрымання агульнай сярэдняй адукацыі.

У працэсе работы былі выкарыстаны наступныя **метады даследавання**:

- 1) тэарэтычны аналіз і абагульненне педагагічнай, лінгвістычнай і метадычнай літаратуры па тэме з мэтай выяўлення ступені распрацаванасці праблемы ў навучы, 2) педагагічнае назіранне за працэсам моўнага развіцця вучняў, 3) эксперымент, 4) метады статыстычнай апрацоўкі вынікаў.

У працэсе даследавання былі раскрыты сутнасць і асаблівасці кампетэнтнаснага падыходу ў навучанні; апісана антрапанімічная кампетэнцыя і яе структура; прааналізаваны антрапанімічны матэрыял у падручніках па літаратурным чытанні і беларускай мове для навучэнцаў I ступені атрымання агульнай адукацыі і антрапанімічны матэрыял у падручніках па беларускай мове і літаратуры для навучэнцаў II ступені атрымання агульнай адукацыі; правераны ўзровень сфарміраванасці антрапанімічнай кампетэнцыі ў навучэнцаў II ступені атрымання агульнай адукацыі; распрацаваны практыкаванні па фарміраванні антрапанімічнай кампетэнцыі.

Вынікі, атрыманыя ў працы, могуць быць выкарыстаны на занятках па беларускай мове ў пачатковай і сярэдняй школах пры вывучэнні тэм “Назоўнік”, “Прыметнік”; у якасці дадатковых заданняў на этапе замацавання ведаў, на падагульняючых уроках, на ўроках беларускай літаратуры і літаратурнага чытання. Матэрыял будзе карысным пры правядзенні факультатывых заняткаў па беларускай мове. Антрапанімы з’яўляюцца прадметам вывучэння гісторыі,

грамаднаўства, таму прыведзеныя формы працы могуць быць выкарыстаны і на гэтых уроках у сярэдняй школе, на ўроках па вучэбных прадметах “Мая Радзіма – Беларусь” і “Чалавек і свет” – у пачатковай.

Асобныя палажэнні і вынікі даследавання дакладваліся на Міжнароднай канферэнцыі “Региональная ономастика: проблемы и перспективы исследования” (ВДУ імя П.М.Машэрава, 18-19.02.2016), IV Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі “Подготовка учителя начальных классов: проблемы и перспективы” (БДПУ, 27.10.2016), XXIII Міжнароднай студэнцкай навукова-практычнай канферэнцыі “От идеи – к инновации” (МДПУ, 21.04.2016) і XXIV Міжнароднай студэнцкай навукова-практычнай канферэнцыі “От идеи – к инновации” (МДПУ, 27.04.2017), Рэспубліканскай студэнцкай навукова-практычнай канферэнцыі “Студэнцкая навука – інавацыйны патэнцыял будучага” (БДПУ, 26-28.04.2016).

ЗМЕСТ

УВОДЗІНЫ.....	5
ГЛАВА 1 СУТНАСЦЬ КАМПЕТЭНТАСНАГА ПАДЫХОДУ Ё АДУКАЦЫІ	8
1.1 Праблемы рэалізацыі кампетэнтнаснага падыходу ё адукацыі	8
1.2 Паняцце пра антрапанімічную кампетэнцыю	15
ГЛАВА 2. СРОДКІ ФАРМІРАВАННЯ АНТРАПАНІМІЧНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ Ё ВУЧНЯЎ	22
2.1. Крытэрыі выбару антрапанімаў у падручніках для пачатковых класаў	22
2.2 Анамастычны матэрыял у падручніках па беларускай мове і літаратуры на II ступені навучання.....	26
2.3 Вывучэнне ўзроўню сфарміраванасці анамастычнай кампетэнцыі навучэнцамі II ступені агульнай сярэдняй адукацыі	32
2.4 Прыёмы фарміравання анамастычнай кампетэнцыі вучняў на I і II ступенях навучання	37
2.4.1. Практыкаванні для навучэнцаў I ступені атрымання агульнай сярэдняй адукацыі.....	37
2.4.2 Для навучэнцаў II ступені атрымання агульнай сярэдняй адукацыі	39
ЗАКЛЮЧЭННЕ.....	45
СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ	47

Репозит

УВОДЗІНЫ

Актуальнасць тэмы даследавання. Адною з важных задач сучаснага грамадства з'яўляецца павышэнне якасці адукацыі. Для вырашэння гэтай праблемы ў Кодэксе аб адукацыі Рэспублікі Беларусь (Артыкул 91) у якасці аднаго з асноўных патрабаванняў да арганізацыі адукацыйнага працэсу засведчана палажэнне аб кампетэнтнасным падыходзе [14]. Сутнасць кампетэнтнаснага падыходу – гэта прызнанне вынікаў адукацыі значымі за межамі сістэмы адукацыі [20].

У педагогіцы і псіхалогіі кампетэнтнасны падыход выразна абазначаны ў працах беларускіх і рускіх вучоных. Сярод беларускіх вучоных можна адзначыць даследаванні А.І.Жука [10], Н.В.Бяловай [2]. У працах рускіх даследчыкаў А.Л.Андрэева [1], А.В.Хутарскога [26; 27; 28], Т.М.Кавалёвай, Я.А.Лебедзевай, В.А.Сласцёніна, В.В.Давыдава дастаткова дакладна і адназначна акрэслены паняцці “кампетэнцыя”, “кампетэнтнасць”, “адукацыйныя кампетэнцыі”, “ключавыя кампетэнцыі” і інш.

Фарміраванне ключавых кампетэнцый школьнікаў – найважнейшая задача сучаснай школы. Сёння ўстановы адукацыі павінны выхаваць асобу, гатовую да ўмоў жыцця ў высокатэхналагічным свеце. Школьнае навучанне павінна быць пабудавана так, каб выпускнікі маглі самастойна ставіць перад сабой мэты, быць гатовымі да вырашэння праблем, да самаадукацыі, да сацыяльнага ўздзеяння, да выкарыстання атрыманых у школе ведаў на практыцы. Таму адна з найбольш актуальных праблем, якая патрабуе неадкладнага вырашэння, – гэта распрацоўка сістэмы ключавых адукацыйных кампетэнцый, якія павінны быць сфарміраваны на ўсіх ступенях атрымання агульнай сярэдняй адукацыі. Аднак на сённяшні дзень не існуе адзінага ўзгодненага пераліку ключавых кампетэнцый, якімі павінен валодаць выпускнік пачатковай, базавай і сярэдняй школы.

На нашу думку, неабходнай для фарміравання ў вучняў з'яўляецца антрапанімічная кампетэнцыя, якая можа быць уключана ў іерархію агульнапрадментных адукацыйных кампетэнцый.

Антрапанімічны матэрыял складае значную частку лексікі любой мовы і заслугоўвае таго, каб яго вывучалі, як вывучаюць мову, гісторыю, геаграфію, астраномію і іншыя прадметы.

Праблема фарміравання антрапанімічнай кампетэнцыі ў беларускай навуковай літаратуры не разглядалася. Сярод прац рускіх метадыстаў варта вылучыць дысертацыйныя даследаванні А.В.Чаркасавай [30], Э.А.Гаўрыкава [8], якія разглядалі асаблівасці фарміравання антрапанімічнай кампетэнцыі ў студэнтаў-замежнікаў, якія вывучаюць рускую мову, і ў дзяцей дашкольнага ўзросту адпаведна.

Аднак у поўным аб'ёме структура антрапанімічнай кампетэнцыі, кола ведаў, уменняў і навыкаў, якія фарміруюцца ў школьнікаў, прыёмы фарміравання гэтай кампетэнцыі ў навуковай і навукова-метадычнай літаратуры не разглядаліся. Таму тэма даследавання падаецца актуальнай.

Аб'ект даследавання – антрапанімічная кампетэнцыя ў сістэме агульнапрадметных адукацыйных кампетэнцый. **Прадмет даследавання** – сродкі фарміравання антрапанімічнай кампетэнцыі на I і II ступенях атрымання агульнай сярэдняй адукацыі.

Мэта даследавання – апісаць структуру, акрэсліць сродкі фарміравання антрапанімічнай кампетэнцыі на I і II ступенях атрымання агульнай сярэдняй адукацыі.

Задачы даследавання:

- раскрыць сутнасць і асаблівасці кампетэнтнаснага падыходу ў навучанні;
- апісаць антрапанімічную кампетэнцыю і яе структуру;
- прааналізаваць антрапанімічны матэрыял у падручніках па літаратурным чытанні і беларускай мове для навучэнцаў I ступені атрымання агульнай адукацыі;
- прааналізаваць антрапанімічны матэрыял у падручніках па беларускай мове і літаратуры для навучэнцаў II ступені атрымання агульнай адукацыі;
- праверыць узровень сфарміраванасці антрапанімічнай кампетэнцыі ў навучэнцаў II ступені атрымання агульнай адукацыі;

- распрацаваць практыкаванні па фарміраванні антрапанімічнай кампетэнцыі.

У працэсе работы былі выкарыстаны наступныя **метады даследавання**:
1) тэарэтычны аналіз і абагульненне педагагічнай, лінгвістычнай і метадычнай літаратуры па тэме з мэтай выяўлення ступені распрацаванасці праблемы ў навуцы,
2) педагагічнае назіранне за працэсам моўнага развіцця вучняў, 3) эксперымент,
4) метады статыстычнай апрацоўкі вынікаў.

Практычная значнасць вынікаў даследавання. Вынікі, атрыманыя ў працы, могуць быць выкарыстаны на занятках па беларускай мове ў пачатковай і сярэдняй школах пры вывучэнні тэм “Назоўнік”, “Прыметнік”; у якасці дадатковых заданняў на этапе замацавання ведаў, на падагульняючых уроках, на ўроках беларускай літаратуры і літаратурнага чытання. Матэрыял будзе карысным пры правядзенні факультатыўных заняткаў па беларускай мове. Антрапонімы з’яўляюцца прадметам вывучэння гісторыі, грамадазнаўства, таму прыведзеныя формы працы могуць быць выкарыстаны і на гэтых уроках у сярэдняй школе, на ўроках па вучэбных прадметах “Мая Радзіма – Беларусь” і “Чалавек і свет” – у пачатковай.

База даследавання: ДУА “Гімназія № 39 г. Мінска”

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Андреев, А. Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа / А. Л. Андреев // Педагогика. – 2005. – № 4. – С. 19–27.
2. Белова, Н. В. Компетентностный подход как механизм реализации положений Болонской декларации [Электронный ресурс] / Н. В. Белова // IV Междунар. науч.-практ. конф. «Инновационные процессы и корпоративное управление», 15-30 марта, г. Минск. – Режим доступа: http://www.sbmt.bsu.by/Data_RUS/ContBlocks/01116/Belova.pdf. – Дата доступа: 23.12.2015.
3. Бельскі, А. І. Беларуская літаратура : вучэб. дапам. для 6 класа ўстаноў агул. сярэд. адукацыі з бел. і рус. мовамі навучання / А. І. Бельскі, Л. К. Цітова. – Мінск : Нац ін-т адукацыі, 2016. – 311 с.
4. Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10 класа ўстаноў агул. сярэд. адукацыі з бел. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка, Л. С. Васюковіч, В. У. Зелянко, У. П. Саўко. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2016. – 236 с.
5. Васілеўская, А. С. Да праблемы фарміравання антрапанімічнай кампетэнцыі малодшых школьнікаў / А. С. Васілеўская, М. А. Вагулька // Региональная ономастика: проблемы и перспективы исследования : сб. науч. ст. / Витебск. гос. ун-т ; под науч. ред. А. М. Мезенко. – Витебск, 2016. – С. 343–345.
6. Вольскі, А.В. Літаратурнае чытанне : падруч. для 2-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з рус. мовай навучання / А. В. Вольскі, І. А. Гімпель. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2012. – 128 с.
7. Вучэбныя праграмы для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання V-XI класы [Электронный ресурс] // Нац. ін-т адукацыі. – Режим доступа: www.adu.by. – Дата доступа: 18.10.2016.
8. Гаврикова, Э. О. Формирование антропонимии в детском речевом сознании : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Э. О. Гаврикова; Тюменск. гос. ун-т. – Тюмень, 2005. – 22 с.
9. Емельяновіч, В. М. Беларуская анамастыка ў школе / В. М. Емельяновіч. – Брэст : Брэс. дзярж. ун-т, 1999. – 50 с.

10. Жук, А. И. Модернизация высшей школы Беларуси созвучна идеям Болонского процесса / А. И. Жук // Вышэйшая школа. – 2009. – № 2. – С. 3–6.
11. Засобина, Г. А. Психолого-педагогические основы образовательного процесса в высшей школе : учеб. пособие / Г. А. Засобина, Т. А. Воронова, И. И. Корягина. – М.-Берлин : Директ-Медиа, 2015. – 231 с.
12. Івашуціч, Я. М. Методыка выкладання беларускай мовы ў пачатковых класах : вучэб. дапам. / Я. М. Івашуціч [і інш.] ; пад рэд. А. П. Шанько. – Мінск: Выш. шк., 1986. – 408 с.
13. Канцэпцыя вучэбнага прадмета “Беларуская мова” [Электронный ресурс] // Нац. ін-т адукацыі. – Рэжым доступу: www.adu.by. – Дата доступу: 18.12.2016.
14. Кодекс Республики Беларусь об Образовании [Электронный ресурс] // Кодексы Республики Беларусь. – Рэжым доступу: <http://kodeksy.by/kodeks-ob-obrazovanii>. – Дата доступу: 27.12.2016.
15. Красней В. П. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6 класа ўстаноў агул. сярэд. адукацыі з бел. і рус. мовамі навучання / В. П. Красней, Я. М. Лаўрэль, С. Р. Рачэўскі. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2015. – 306 с.
16. Мезенка, Г. М. Беларуская анамастыка / Г. М. Мезенка. – Віцебск: ВДУ, 2016. – 171 с.
17. Мезенка, Г. М. Беларуская антрапанімія : вучэб. дапам. для студэнтаў выш. навуч. устаноў па філал. спецыяльнасцях / Г. М. Мезенка [і інш.] ; навук. рэд. Г. М. Мезенка. – Віцебск : Выд-ва УА “ВДУ імя П.М. Машэрава”, 2009. – 238 с.
18. Миронова, О. Н. Компетентностный подход к школьному образованию [Электронный ресурс] / О. Н. Миронова // Издательство «Грамота». – Режим доступа: www.gramota.net/materials/1/2011/2/38.html. – Дата доступа: 15.09.2016.
19. Образовательный стандарт высшего образования [Электронный ресурс] // Нац. ин-т образования. – Режим доступа: www.adu.by. – Дата доступа: 27.04.2017.
20. Романова, Т. Н. Использование ономастического материала в школьной практике [Электронный ресурс] / Т. Н. Романова // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – Вып. 24. – Режим доступа: <http://e-koncept.ru/2015/95280.htm>. – Дата доступа: 03.05.2017

21. Свірыдзенка, В. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 2-га кл. агульнаадукац. устаноў з рус. мовай навучання : у 2 ч. / В. І. Свірыдзенка. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2010. – 2 ч.

22. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / пад аг. рэд. К.К.Атраховіча (Кандрата Крапівы). – Мінск: БелСЭ, 1977–1984. – 5 т.

23. Тонкович, И. Н. Компетентный подход в высшем образовании: содержательно-логический анализ / И. Н. Тонкович // Инновационные образовательные технологии. – 2011. – № 3. – С. 33–38.

24. Трофимович Т.Г. Из наблюдений над именем младших школьников города Минска / Т. Г. Трофимович, Н. В. Жданович // Региональная ономастика: проблемы и перспективы исследования : сб. науч. ст. / Витебск. гос. ун-т ; под науч. ред. А. М. Мезенко. – Витебск, 2016. – С. 202–205.

25. Учебные программы по учебным предметам для учреждений общего среднего образования с русским языком обучения и воспитания VI класс [Электронный ресурс] // Нац. ин-т образования. – Режим доступа: www.adu.by. – Дата доступа : 18.10.2016.

26. Хуторской, А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.

27. Хуторской, А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423>. – Дата доступа : 21.12.2015.

28. Хуторской, А. В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Интернет-журнал "Эйдос". – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>. – Дата доступа: 21.12.2015.

29. Чурекова, Т. М. Компетентный подход в современном образовании как необходимость // Вестник КемГУ. – 2009. – № 4. – С. 59–63.

30. Черкасова, Е. В. Обучение иностранных студентов-филологов русским антропонимам (Продвинутый этап) : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.02 [Электронный ресурс] / Е. В.Черкасова ; Российск. гос. пед. ун-т. – Режим доступа:

<http://www.dslib.net/teoria-vospitania/obuchenie-inostrannyh-studentov-filologov-russkim-troponima.html>. – Дата доступа: 18.12.2015.

31. Шур, В. В. Беларускія ўласныя імёны: беларуская антрапаніміка і тапаніміка / В. В. Шур. – Мінск : Маст. літ., 1998. – 237 с.

32. Шур, В. В. 3 гісторыі ўласных імёнаў / В. В. Шур. – Мінск : Выш. шк., 1993. – 156 с.

33. Яленскі, М. Г. Тэарэтычныя аспекты кампетэнтнаснага падходу ў моўнай адукацыі / М. Г. Яленскі // Беларуская мова і літаратура. – 2008. – № 3. – С. 18–23.

Репозиторий БГПУ